

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

Časovnica vprašanja narodne skupnosti na Koroškem

V prvem desetletju 21. stoletja v razpravi o manjšinskem vprašanju prevladujejo dvojezični krajevni napisi. Avstrijsko ustavno sodišče kot najvišje sodišče v državi za ustavna vprašanja večkrat odloči, da so manjšinske pravice pomanjkljivo izpolnjene.

Kljub večkratnim poskusom na zvezni in deželni ravni do rešitve ne pride. Namesto tega postane boj za manjšinske pravice instrument politike. Za to fazo pri manjšinskih vprašanjih je predvsem značilno iskanje konsenza in zastoj na zvezni državni ravni ter poskusi koroških deželnih uradov, da se izognejo izvajanju. Hkrati na osnovi poskusov reševanja nastanejo javno široko znana prizadevanja za konsenz in dialog. Končno uspe rešiti vprašanja krajevnih napisov.

Odprta ostajajo druga problematična področja, kot denimo odseljevanje pripadnikov manjšine iz tradicionalnih območij, vprašanja učinkovitega oblikovanja dvojezičnega pouka ali regionalna ter gospodarsko-politična prizadevanja ter nadaljnje teme, ki predstavljajo izziv za zaščito manjšine v naslednjih letih.

Prizadevanja, da bi tem zahtevam ugodili z reformo manjšinskega prava, spodletijo leta 2012. Preveč različni so si nazori pri manjšinskih vprašanjih.

Časovnica ponuja prvi pregled o zgodovini vprašanja narodne skupnosti na Koroškem. Služi kot orientacija in vsekakor ne more zaobsegati vse celote zgodovine. Bolj obsežna časovnica z nadaljnimi opombami in materiali (slikami, video posnetki, intervjuji, itd.) je na voljo na naslednji povezavi:

<http://www.kaerntenneu.at/main/timeline/C15/>

Še en časovni trak o dvojezičnem šolstvu na Koroškem ponuja Theodor Domej v svojem prispevku v zborniku „*Natürlich zweisprachig*“ (Willi Wolf u.a. (ur.) Graz, 2013).

Skrajšana in poenostavljena različica za dijake povzema najpomembnejše dogodke in ključne podatke. Primerna je kot izroček, informacija, službi za raziskave, kot osnova za razpravo ali lahko se tudi uporabi kot didaktični material (glej delovne liste).

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

Časovnica vprašanja narodne skupnosti na Koroškem

- 1848 Koroški duhovnik Matija Majar zahteva povišanje slovenščine v **šolski in uradni jezik**. Zastopa idejo **zedinjene Slovenije**. 1. aprila je bil cesarju predan patent. Ta zahteva združitve vseh slovenskih območij znotraj Avstrije. Katoliški duhovniki okrepljeno uporabljajo slovenščino kot jezik poučevanja in spodbujajo nacionalizacijo.
- 1852 Ustanovitev **Slovenske Mohorjeve družbe**, katere namen je širjenje in spodbujanje slovenskega jezika. Do 1880 je samo 7 društev od skupno 381 označenih kot slovensko društvo.
- 1869 Zakon o zaščiti cesarskega ljudstva loči šolo in cerkev. Nastane **dvojezična („utrakvistična“) šola**. Njen cilj je zgodnje približevanje k nemškemu jeziku: v prvih dveh razredih poteka pouk dvojezično. Od tretjega razreda naprej obstaja samo triurni pouk slovenščine. Otroke je možno od tega pouka odjaviti. Od tega trenutka naprej prihaja vedno znova do sporov o šoli. Šola izpolnjuje osrednjo funkcijo pri učenju jezika. Nacionalni spor »na licu mesta« se od takrat tudi kaže med Cerkvijo in šolo: učiteljstvo se nagiba k nemščini, župniki k slovenščini. Te skupine prispevajo k mobilizaciji prebivalstva za posamezno stran.
- 1870 Na narodnih zborovanjih („tabori“) zahtevajo zedinjeno Slovenijo.
- 1909 **„Stavka z vozovnicami“**: Dunajski parlament razpravlja o dogodku na železniški postaji v Celovcu. Dve osebi naročita vozovnici za vlak v slovenskem jeziku. Zavrnejo jima izdajo vozovnic. Po prerekanju sta obe osebi aretirani. Pripetljaj in razprava, ki je sledila, še bolj jasno pokažejo vedno večja trenja med narodnimi skupinami.
- 1917 Zbranih 19.000 podpisov za lastno **državo južnih Slovanov** znotraj habsburške monarhije.
- 1918 12.11.1918 nastane republika »Nemška Avstrija«. Koroški deželni zbor že dan prej sklene pristop k novi republiki. Južnoslovanske čete vkorakajo na južno Koroško, po tem ko so bile zahteve po območjih s slovenskim prebivalstvom zavrjene. Koroški deželni zbor se odloči za odpor. Začne se **»Koroški obrambni boj«**.
- 1919 Po začasnem premirju sledijo vnovični boji. Južnoslovanske čete zasedejo Celovec. Na osnovi mednarodnega posredovanja med pogajanja o novi državni pogodbi sklenejo izvedbo plebiscita na Koroškem. Ta se naj izvede 1920. Koroško vodstvo za agitacijo dežele in država SHS začeta s propagando na južnem Koroškem.
- 1920 Na **plebiscitu 10. oktobra 1920** se večina vprašanih (59,04%) izreče za obstanek zahtevanih območij pri Avstriji. Za Avstrijo glasuje precejšnji delež slovensko govorečega prebivalstva. Brez njihovih glasov namreč pozitivni izid za Avstrijo ne bi bil mogoč. Odločilni so bili politični, gospodarski, kulturni in socialni faktorji. Začasni deželni zbor je slovenskim Korošcem pred glasovanjem zagotovil, da bo ohranil njihovo »nacionalno samobitnost«.
- 1925 Krajše približevanje sproži pogajanja za kulturno avtonomijo za koroške Slovence. Mišljena je samouprava na kulturnem področju, predvsem na področju šolstva. Pogajanja spodletijo.
- 1938 Po priključitvi Avstrije (Anschluss) k tretjemu rajhu na Koroškem ustanovijo **„Volkstumsstelle [Narodnostni urad]“** z namenom opazovanja, načrtovanja, svetovanja in poročanja. Uvedejo nove nemško govoreče vrtce, slovenski pouk v ljudski šoli (prvi štiri razredi) potisnejo v ozadje. Samo verouk

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

ostane slovenski do 3. razreda. Vedno več duhovnikov je odstavljenih iz dvojezičnih krajev.

- 1939 Pri štetju prebivalstva se kot kategorija uvede »vendsko«. Pripadniki slovenske narodne skupnosti se začnejo iz upora proti nacionalsocialističnemu sistemu priključevati jugoslovanskim partizanskim enotam.
- 1941 Med **Okupacijo Balkana** zasedejo slovensko ozemlje Gorenjske ter jo priključijo Koroški. Začne se stroga politika ponemčevanja z deportacijami, aretacijami, izselitvami in likvidacijami. Območje Slovenije se razdeli med Italijo, Madžarsko in Nemškim rajhom.
- 1942 Aprila 1942 **izselijo** več kot 1.000 pripadnikov slovenske narodne skupnosti. Kot reakcija na to ustanovijo slovenski upor, poviša se številno partizanskih enot.
- 1944 NS-režim na partizanske aktivnosti odgovori z novimi izselitvami. Pride do vrhunca **partizanskega gibanja**. Obe strani izvajata grozodejstva ter se znašata nad civilnim prebivalstvom.
- 1945 25. aprila 1945 se zgodi pokol na slovenskem **Peršmanhofu**. Ubiti so štirje odrasli in sedem otrok. Že aprila prijavi Jugoslavija pri zavezniških silah zahtevo po udeležbi pri zasedbi Avstrije. 8. maja vkorakajo Titovi partizani na Koroško. Več kot 200 oseb je deportiranih iz Koroške, 91 ljudi ubijejo v gozdovih pri Lešah v Sloveniji, večina jih je izpuščenih po interniranju. Na pritisk britanskih in ameriških zastopnikov Jugoslavija umakne 20.000 vojakov. Oktobra določi uredba koroške deželne vlade dvojezični pouk za določene kraje na južnem Koroškem. Uredba služi kot pozitiven signal za prihajajoča mirovna pogajanja.
- 1947 **Jugoslovanska vlada poda zahtevo za določeno območje južne Koroške** v obsegu 2.740 km² s 180.000 prebivalci. Zahteve so obsežnejše kot pa zahteve iz leta 1920. Avstrijska vlada nasprotuje tem zahtevam. 27. septembra v Londonu ne prinese nobenih rezultatov pri vprašanju meje.
- 1948 Jugoslavija zmanjša svoje teritorialne zahteve. Zahtevajo nekdanje plebiscitno območje na južnem Koroškem. Prvič se razmišlja o določilih za zaščito manjšine. Po sporu med Titom in Stalinom 1948 je Jugoslavija še nadalje zmanjšala svoje zahteve na popravke meje pri Labodu in Žvabeku ter na gospodarsko, politično in kulturno avtonomijo za koroške Slovence. Za Hrvate in Slovence izven koroških območij bi naj zagotovili posebne manjšinske pravice.
- 1949 Pri pogajanjih za avstrijsko državno pogodbo uspe kompromis: Avstrija bo zagotovila manjšinske pravice, kot nadomestilo za umaknjene teritorialne zahteve. Vendar se zaključek državne pogodbe še zavleče za nadaljnjih šest let – člen o varstvu manjšin prevzamejo skoraj nespremenjen.
- Ustanovijo **Narodni svet koroških Slovencev**, ki zastopa narodno skupnost. Svet je krščansko-socialno in konzervativno naravnani; razlikuje se od pro-jugoslovanske, bolj komunistično-socialdemokratske naravnane Zveze slovenskih organizacij, ki nastane kot druga organizacija za politično zastopstvo narodne skupnosti in se razvije iz predhodnih organizacij.
- 1955 Sklenitev **avstrijske državne pogodbe**. V **členu 7** so določene pravice za slovensko in hrvaško manjšino:
- »Člen 7. Pravice slovenske in hrvaške manjšine
1. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji kot vsi drugi avstrijski državljani, vključno s pravico do lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.
  2. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zadevi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole.
  3. V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dovoljen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenščini ali hrvaščini kot v nemščini.

4. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah pod enakimi pogoji kot drugi avstrijski državljani.

5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvaškemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj ali pravice kot manjšine, se mora prepovedati.« (Zvezni uradni list Republike Avstrije 152/1955)

- 1958 Protesti nemško govorečega prebivalstva proti dvojezičnemu šolstvu in proti uredbi deželne vlade iz 1945 vodijo do tega, da deželni glavar popusti. Z odlokom dovoli oprostitev otrok od pouka slovenščine. 83 odstotkov otrok iz šol obveznega šolstva, ki bi prišli v poštev za ta pouk, se odjavi.
- 1959 **Zakon o manjšinskih šolah** staršem prepušča izbiro, ali bodo svoje otroke prijaviли k dvojezičnemu pouku. Zakon tudi ustvari osnovo za **Slovensko gimnazijo v Celovcu**.
- 1970 Med pripravami na 50. obletnico plebiscita na Koroškem se podvomi in razpravlja o nujnosti obrambnega boja za plebiscit. Predstavniki koroških Slovencev zahtevajo izvajanje manjšinskih pravic iz člena 7 državne pogodbe. Slovensko govoreči mladi začenjajo »dopolnjevati« enojezične krajevne napise. Posledično se zaostrijo spori o dvojezičnih krajevnih tablah in **»mazanje tabel«** se nadaljuje še v naslednjih letih.
- 1972 Socialdemokratska stranka SPÖ samostojno predstavi zakon v državnem zboru za rešitev vprašanja krajevnih napisov. Zakon sprejmejo s samo tremi glasovi večine. V občinah, kjer je delež slovensko govorečega prebivalstva višji od 20% bi naj namestili dvojezične krajevne napise. Koroški Slovenci in domovinska združenja na Koroškem zavračajo zakon. V **»pogromu na krajevne napise«** preprečijo implementacijo: osebe nasilno, deloma v velikih skupinah, odstranijo dvojezične napise. Jezni demonstranti namenijo zveznemu kanclerju Kreiskyju v Celovcu antisemitske izjave, ko si on prizadeva za pomiritev stanja, deželnega glavarja Simo in njegovo ženo obmetavajo v Velikovcu z jajci. »Pogrom na krajevne table« se konča šele, ko ni bilo več postavljenih nadaljnjih krajevnih napisov. Pozitivni impulzi pridejo od katoliške Cerkve, ki je v okviru sinode pripravila zakon o **»Sobivanju Nemcev in Slovencev v Cerkvi na Koroškem«**. V mednarodnih odnosih do Jugoslavije vodi vprašanje krajevnih napisov do močnih napetosti.
- 1973 Zvezni kancler Kreisky vzpostavi »Študijsko komisijo za probleme slovenske narodne skupnosti na Koroškem« (»Komisija za krajevne napise«). Ta bi naj pripravila osnove za izvajanje manjšinskih pravic iz člena 7 avstrijske državne pogodbe. Koroški Slovenci zavrnejo rezultate komisije. Septembra nastane prvi komite solidarnosti za pravice koroških Slovencev na pobudo študentov. Med nemško govorečim prebivalstvom uspe najti podpornike za pravice narodne manjšine.
- 1974 Deželni glavar Sima ukloni zahtevam po njegovem odstopu. Sledi mu Leopold Wagner, ki zaostri način obravnave manjšinskega vprašanja. Jugoslavija zahteva privolitve Avstrije in kritizira dejavnost neonacističnih in šovinističnih organizacij.
- 1976 Še nadalje obstajajo napetosti med prebivalstvom, pride do več **bombnih napadov**, denimo na spomenike ali železniško infrastrukturo. Z namenom rešitve spornih vprašanj sprejme avstrijski državni zbor **zakon o narodnih manjšinah**. Zakon je zasnovan na paktu med tremi strankami SPÖ, ÖVP in FPÖ (socialdemokrati, konzervativci in svobodnjaki). Domovinska združenja in predstavniki Slovencev so proti zakonu – eni menijo, da vsebuje preveč, drugi da premalo. Zakon urejuje ustanovitev sosvetov narodne skupnosti, spodbujanje narodne skupnosti in še posebej uradni jezik in namestitev dvojezičnih topografskih napisov. Te pravice so odvisne od 25% deleža slovensko govorečega prebivalstva v posameznem upravnem okrožju. Delež bi naj ugotovili s pomočjo tajne ugotovitve jezika.

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

Tajno ugotavljanje materinščine se bojkotira na ravni celotne Avstrije. Rezultat je neuporaben – na Dunaju navede več ljudi slovenščino, kot pa na Koroškem.

- 1977 Za izvajanje zakona o narodnih skupnostih se sprejmejo odredbe. Koroški Slovenci zavrnejo sodelovanje v sosvetih narodne skupnosti. Uredba o dvojezičnih napisih predvideva dvojezične napise v 91 krajih in v osmih občinah.
- 1984 Po referendumu o šolstvu, ki ga je organizirala koroška domovinska zveza (Heimatdienst) proti zakonu o manjšinskem šolstvu in slovenskih protidemonstracijah, obravnava koroški deželni zbor vprašanje šolstva. Na zvezni in deželni ravni ustanovijo pedagoške komisije.
- 1986 Na Dunaju poteka strankarski kongres o »Koroškem pedagoškem modelu«, približno 5000 ljudi se udeleži demonstracij ob tem. V Celovcu zasedejo sedež stranke in koroško deželno vlado.
- 1987 Ministrstvo za šolstvo ustanovi strokovno komisijo z udeležbo predstavnikov slovenske narodne skupnosti. Predsedniki strank SPÖ, ÖVP in FPÖ na zvezni in deželni ravni sklenejo medstrankarski dogovor o reformi dvojezičnega šolstva na Koroškem.
- 1988 **Novela zakona o šolstvu** razširi osnovni pouk v slovenščini. Če je k dvojezičnemu pouku prijavljenih devet ali več učencev, se izvede vzporedni razred in v dvojezični razredih uvedejo drugega učitelja. Ponudijo dodatni pouk v slovenskem jeziku in število učencev v razredu je omejeno na 20.
- 1989 V Št. Petru v Rožu ustanovijo šolo za ekonomske poklice. V naslednjih letih odprejo dvojezično zvezno trgovsko akademijo v Celovcu, versko in javno dvojezično ljudsko šolo (prvi štirje razredi osnovnega šolstva).
- 1991 25. junija 1991 Slovenija razglasi svojo neodvisnost. Koroška je temu zelo naklonjena. Koroška Enotna lista (KEL) se združi s »Klubom slovenskih občinskih svetnikov«, ki je nastal 1973, v stranko **Einheitsliste/Enotna Lista** z namenom političnega zastopanja narodne skupnosti.
- 1995 Ob 75. obletnici plebiscita na Koroškem govori Valentin Inzko kot prvi predstavnik slovenske narodne skupnosti na slovesnosti v slavnostni dvorani grbov v deželni stavbi v Celovcu.
- 1997 Po **napadu** na spomenik vrnitve na Ulrichbergu začne deželni glavar Zernatto z »okroglo mizo«. V rezultatih teh pogovorov tega se spomenik na Ulrichbergu definira kot opomnik za vojno in za padle, izdelali so osnutek za dvojezične vrtce ter sklenili projekt za obravnavo nacionalnega vprašanja na Koroškem v 20. stoletju.
- 1998 Kot zaključek okrogle mize iz 1997 so 6. maja 1998 izdali načelno izjavo, kjer vse strani obravnavajo dvojezičnost kot »*dano in spodbujanja vredno*«.
- 2001 Ob 80. obletnici plebiscita na deželni slovesnosti govori Bernard Sadovnik kot predstavnik koroških Slovencev. Slovenija spomni Avstrijo na popolno izpolnjevanje manjšinskih pravic, še posebej pri vprašanju krajevnih napisov. Oktobra je objavljena »*Sodba o uradnih jezikih*« ustavnega sodišča. V njem je zapisano, da se že občina kot je Dobrla vas, ki ima že 10,4% slovensko govorečega prebivalstva, obravnava kot mešano območje. To spoznanje tvori osnovo za pravno razlago najvišjega sodišča pri vprašanju krajevnih napisov.
- 2001 Od 1993 naprej s sprejetjem bolj restriktivnih zakonov zaostrijo določila za priseljevanje. Koroški deželni zbor sprejme zakon o spodbujanju dvojezičnih vrtcev (zakon o skladu za vrtce). Ustavno sodišče v svoji »**Sodbi o krajevnih napisih**« z dne 13.12.2001 ukine določilo zakona o narodnih

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

skupnostih in v njegovih izvedbenih določilih v obliki uredb, ki za namestitev dvojezičnih topografskih napisov predvidevajo prisotnost »sorazmerno obravnavanega števila (četrtnina)« pripadnikov manjšine. Sodišče odloči, da je ta odstotek previsok in ugotovi, da zadevno naselje, »ki (...) gledano preko daljšega obdobja, kaže delež manjšinskega prebivalstva več kot 10%, se kvalificira kot upravno okrožje z mešanim prebivalstvom (...)«. Ta postopek je bil uveden po prekoračitvi hitrosti v naselju Škocjan, ki jo je storil odvetnik Rudi Vouk, ki je spodbijal kazensko odločbo vse do najvišjega sodišča. Na drugačen način ni bilo možno doseči preverjanje zakona o narodnih skupnostih (krajevni napisi so uredbe). Po objavi sodbe o krajevnih napisih sledi burna razprava med koroškim deželnim glavarjem Haiderjem in predsednikom ustavnega sodišča, Ludwigom Adamovihem.

- 2002 Deželni glavar Haider povabi k široko zasnovanem zbiranju mnenj in anketi, da bi pripravili predloge za rešitev vprašanja krajevnih napisov. Urad zveznega kanclerja začne s tremi konferencami o konsenzu. Do rešitve vprašanja ne pride.
- 2003 Po sporih v Narodnem svetu koroških Slovencev junija 2003 nastane »**Skupnost koroških Slovenk in Slovencev**« kot tretja predstavniška organizacija slovenske narodne skupnosti. V dogovoru z **ORF** se določi, da bodo od 2004 naprej dnevno ponudili osem ur slovensko govorečega programa.
- 2005 Nove konference o konsenzu vodijo do predloga, ki predvideva postavitev 158 dvojezičnih krajevnih napisov do leta 2010. Ta rešitev postane po moderatorju konference znana pod imenom »**Karnerjev paket**«. Deželni glavar Haider se izreče proti kompromisu in podpre ga koroška zveza borcev za obrambo. Decembra sledijo nadaljnje sodbe ustavnega sodišča za kraje Drveša vas in Pliberk. Oba krajevna napisa po naročilu deželnega glavarja Haiderja ob navzočnosti medijev prestavijo, da bi na osnovi pravnega trika ne bili primorani namestiti dvojezične table.
- 2006 Ustavno sodišče sprejme vnovične sodbe za »Pliberk« in »Drvešo vas«. Misija za ugotavljanje dejstev Evropskega parlamenta pride do zaključka, da so manjšinske pravice iz državne pogodbe pomanjkljivo izvedene. Deželni glavar Haider med 44.000 osebami v izbranih občinah južne Koroške izvede »**neposredno glasovanje za krajevne table**«. Pri tem se 52,4% udeležencev izreče proti novim dvojezičnim napisom. Zvezna vlada kanclerja Schüssla poskuša uvesti rešitev s 141 dvojezičnimi tablami. Socialdemokratska stranka SPÖ na zvezni ravni tega ne podpre. Narodni svet koroških Slovencev poskuša v Bruslju doseči internacionalizacijo tematike. Na Koroškem deželni glavar Haider krajevne table dopolni z majhno dodatno tablo v slovenščini. To varianto decembra 2006 ustavno sodišče razglasi za protiustavno.
- 2007 Zvezni kancler Gusenbauer v državnem parlamentu vloži predlog s 163 krajevnimi tablami. Deželni glavar Haider in predsednik deželne stranke ÖVP predlog zavrne. Več prekoračitev hitrosti vodi do ponovnih postopkov pred ustavnim sodiščem. Na predlog javnega pravobranilstva ustavno sodišče zavrne dodatno tablo v slovenskem jeziku za naselje Žvabek kot protiustavno. Kot rezultat **prizadevanj za dialog** med predsednikom koroške domovinske zveze Josefom Feldnerjem in predsednikom Zveze slovenskih organizacij Marjanom Sturmom, 2007 izide knjige »Novo razmišljanje o Koroški. Dva nasprotnika v dialogu«. Poleg različnih pozitivnih odzivov ta prizadevanja za dialog naletijo tudi na kritiko na Koroškem in znotraj slovenske narodne skupnosti. Različne pobude, kot so predhodne konference o konsenzu in iz tega nastala konsenzna skupina (Koroška domovinska zveza, Zveza slovenskih organizacij, Skupnost koroških Slovenk in Slovencev, Platforma Koroška), pomenijo bistvena pripravljala dela za kasnejšo rešitev konflikta o dvojezičnih krajevnih napisih.
- 2008 Ustavno sodišče vnovič obravnava vprašanje krajevnih napisov. **Konsenzna skupina** (Koroška domovinska zveza, Zveza slovenskih organizacij, Skupnost koroških Slovenk in Slovencev, Platforma Koroška), ki obstaja od 2005, organizira skupno slovesnost ob 10. oktobru v Bilčovsu. V številnih stališčih praznovanju

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

izrekajo priznanje. S smrtjo deželnega glavarja Haiderja (BZÖ) umre eden osrednjih akterjev v novejših sporih o vprašanju manjšine in krajevnih napisov na Koroškem. Predstavniki Haiderjeve stranke BZÖ izjavijo, da ne bodo privolili nobeni rešitvi z nadaljnjimi dvojezičnimi krajevnimi tablam.

- 2009 Franz Joseph Smrtnik na občinskih volitvah v občini Železna kapla postane prvi slovenski župan na Koroškem. Koroška domovinska zveza in Zveza slovenskih organizacij izvedeta več **skupnih spominskih slovesnosti** v počastitev žrtev vojn na obeh straneh. Slovesnosti so predmet javne razprave in jih deloma kritizirajo, tudi člani slovenske narodne skupnosti. V nasprotju s tem prejme konsenzna skupina okoli moderatorja Stefana Karnerja državljansko nagrado Evropskega parlamenta za »Aktivnosti za spodbujanje boljšega medsebojnega razumevanja in za večjo integracijo med narodi držav članic (...)*«. Sledita nagrada za kulturo mesta Beljak in nagrada »Forum a ustavi«. Nadaljujejo se razprave o določilih za zaščito manjšine.*
- 2010 Zvezna vlada začne z ponovnim **poskusom rešitve vprašanja krajevnih tabel**. Okoliščine se zdijo ugodne: Narodni svet koroških Slovencev za svojega predsednika izvodi diplomata, posebnega predstavnika Evropske unije v Bosni in Hercegovini Valentina Inzka. Koroški deželni glavar Dörfler poudari dobro osnovo za pogovore in signalizira privolitev k prizadevanjem zvezne vlade. Zvezni predsednik Fischer v svojem govoru ob zaprisegi za nov mandat navaja, da je čas »zrel« za rešitev. Trije krajevni napisi (Pliberk, Drveša vas, Žvabek) se sedaj pravilno namestijo kot navajajo nove sodbe ustavnega sodišča (nedopustna je bila namestitve majhnih slovenskih dodatnih table znotraj samih krajevnih tabel). Zaradi objave spisov jugoslovanske obveščevalne službe se sproži razprava o razjasnitvi bombnih napadov v sedemdesetih letih. Komisija zgodovinarjev bi lahko zadevo razjasnila in dela do 2015. Po pogovorih organizacij narodne skupnosti in domovinskih združenj z državnim sekretarjem Ostermayerjem, ki mu je bilo poverjeno vprašanje krajevnih tabel, se za leto 2011 predvidijo konkretna pogajanja. Ob 90. obletnici plebiscita na Koroškem govori Valentin Inzko kot predstavnik koroških Slovencev na uradni slovesnosti dežele v slavnostni dvorani z grbi deželnega parlamenta.
- 2011 56 let po zaključku avstrijske državne pogodbe uspe sprejeti sporazum o **Ureditvi vprašanja krajevnih napisov na Koroškem**. Dogovorjenih je 164 dvojezičnih krajevnih tabel v 23 občinah.
- 2012 Osnutek reforme avstrijskega zakona o narodnih skupnostih in njegova »modernizacija« ne prideta dalje kot pa samo do presoje. Predhodne razprave so pogojene tudi s predlogom, da bi iz definicije narodne skupnosti kot element odvezli »narodnost«.
- 2013 Po deželnozborskih volitvah vstopi koroška Slovenka Zalka Kuchling v poslanski skupini stranke Zelenih v deželni zbor; njen kolega Lojze Dolinar (stranka Team Stronach), ki prav tako prihaja iz vrst narodne skupnosti, že v juliju zapusti deželni parlament zaradi zdravstvenih razlogov. Po volitvah v državni zbor Avstrije septembra prevzame Angelika Mlinar mandat stranke Neos v državnem zboru (leto dni kasneje preide v Evropski parlament). Slovesnosti ob jubileju 10. oktobra v Celovcu potekajo pod geslom »Oblikovati prihodnost, razumeti preteklost«. Dvojezičnost je prisotna v delih nagovorov in v eni slovenski pesmi. Deželni glavar Kaiser poudari priložnosti aktivne soseske politike, dvojezičnost Koroške in kulturno raznolikost.
- 2014 Kot opomin za mir in demokracijo namestijo spominsko ploščo v arkadnem hodniku velike slavnostne dvorane z grbi koroškega deželnega zbora. Pod dvojezičnim naslovom „Unvergessen – Nepozabljeni“ se parlamentarec spominja tistih, ki so padli kot žrtve nacionalsocialističnega režima. V drugi polovici leta postane prvič pripadnica slovenske narodne skupnosti Ana Blatnik (SPÖ) predsednica zveznega sveta – drugega doma avstrijskega zveznega parlamenta.
- 2015 Po sklepu koroške deželne vlade se slovenska glasbena šola vključi v sistem glasbenih šol na Koroškem. Sprejem strukturno zavaruje obstoj 28. glasbene šole na Koroškem. Tradicionalno ta šola bistveno prispeva k ohranjanju dvojezične kulture na Koroškem. Na uradni slovesnosti ob 95-letnici plebiscita na

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

Koroškem 1920 si dežela Koroška prizadeva za vidno dvojezičnost. Skupne točke je potrebno postaviti pred ločnice, poudarja deželni glavar Kaiser. V svojem nagovoru se maturantka Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, Katharina Wrolich, izreče za vključitev slovenske narodne skupnosti v koroško deželno ustavo.

2016

Dežela Koroška načrtuje spremembo deželne ustave. V ustavo bi naj dodali priznanje manjšine na Koroškem – podobno kot je to navedeno v avstrijski zvezni ustavi: *»Dežela Koroška priznava svojo zrastlo jezikovno in kulturno raznolikost. Spoštovati, zaščititi in spodbujati je potrebno jezik in kulturo, tradicije in kulturno dediščino. Dežela in občine v enaki meri skrbijo za nemško in slovensko govoreče rojake.«*

MODUL 3

Vielfalt in Kärnten

Literatura in poglobljeno branje:

Barker Thomas, The Slovene ethnic minority of Carinthia, New York, 1984

Bauböck Rainer (ur.), ...Und raus bist du! Ethnische Minderheiten in der Politik, Wien, 1988

Bauböck Rainer u.a.(ur.), 6 x Österreich, Geschichte und aktuelle Situation der Volksgruppen, Klagenfurt, 1995.

Bogataj Mirko, Die Kärntner Slowenen, Ein Volk am Rande der Mitte, Klagenfurt/Wien, 2008.

Fräss-Ehrfeld Claudia, Geschichte Kärntens Band 3/2 – Kärnten 1918-1920, Abwehrkampf – Volksabstimmung – Identitätssuche, Klagenfurt, 2000.

Fräss-Ehrfeld Claudia, Zwischen Bundeskompetenz und Kärntner Realität. Die Kärntner Minderheitenproblematik in der Zweiten Republik 1945-1976, in Fräss-Ehrfeld Claudia/Rumpler Helmut (ur.), Kärnten und Wien. Zwischen Staatsidee und Landesbewusstsein, Klagenfurt/Ljubljana/Wien, 2005

Fräss-Ehrfeld Claudia, Zur Historie des Ortstafelstreits im Kontext der Kärntner Volksgruppenfrage, EJM 3/2011, 161

Haas Hanns/Stuhlpfarrer Karl, Österreich und seine Slowenen, Wien, 1977

Inzko Valentin, Geschichte der Kärntner Slowenen von 1918 bis zur Gegenwart unter Berücksichtigung der gesamtslowenischen Geschichte, Klagenfurt, 1988

Karner Stefan(ur.), Kärnten und die nationale Frage, Band 1-5, Klagenfurt, 2005

Kärnten Dokumentation, Die Ortstafelfrage aus Expertensicht. Eine kritische Beleuchtung, Sonderband 01, Klagenfurt, 2006

Pandel Martin u.a. (ur.), Ortstafelkonflikt in Kärnten – Krise oder Chance, Wien, 2004

Klemencic Matijaz/ Klemencic Vladimir, Die Kärntner Slowenen und die Zweite Republik, Klagenfurt/Ljubljana, 2010

Moritsch Andreas, Kärntner Slowenen 1900-2000, Klagenfurt, 2000

Moritsch Andreas, Austria Slovenica : die Kärntner Slowenen und die Nation Österreich, Klagenfurt/Wien, 1996

Obid Vida u.a., Haiders Exerzierfeld, Kärntens SlowenInnen in der deutschen Volksgemeinschaft, Wien, 2002

Ogris Alfred, Der 10. Oktober 1920. Kärntens Tag der Selbstbestimmung, Klagenfurt, 1990

Österreichische Rektorenkonferenz (ur.), Bericht der Arbeitsgruppe „Lage und Perspektiven der Volksgruppen in Österreich“, Wien 1989

Perching Bernhard, Wir sind Kärnten und damit hat sich's, Deutschnationalismus und politische Kultur in Kärnten, Klagenfurt, 1989

Rumpler Helmut (ur.)/ Burz Ulfried (Ma.), Kärnten Von der deutschen Grenzmark zum österreichischen Bundesland; Geschichte der österreichischen Bundesländer seit 1945 Band 6/2), Wien, 1998

Valentin, Kärnten. Vom Ersten Weltkrieg bis zur Gegenwart, Innsbruck/Wien 2011

Valentin Hellwig (2015) Eine konfliktreiche Beziehungsgeschichte. Die Volksgruppenfrage und die Beziehungen zwischen Kärnten und Slowenien, in Pirker Jürgen (ur), Kärnten und Slowenien: Getrennte Wege – Gemeinsame Zukunft. Jugend zwischen Heimat, Nation und Europa/Koroška in Slovenija: Ločene poti – skupna prihodnost. Mladi o domovini, narodu in Evropi, Baden-Baden

Valentin Hellwig, Der Sonderfall, Kärntens Zeitgeschichte 1918-2004/08, Klagenfurt, 2009

Valentin Hellwig u.a. (ur.), Die Kärntner Volksabstimmung 1920 und die Geschichtsforschung, Klagenfurt, 2001

Valentin Hellwig/Karpe Peter/Puschnig Udo (ur.), Der Staatsvertrag von Wien 1955-2005. Die Kärntner Perspektiven, Klagenfurt, 2006

Valentin Hellwig, Nationalismus oder Internationalismus, Arbeiterschaft und nationale Frage mit besonderer Berücksichtigung Kärntens 1918-34, Klagenfurt, 2000

Wadl Wilhelm, Das Jahr 1945 in Kärnten. Ein Überblick, Klagenfurt 1985